

Professor Nigar Usubovanın pedaqoji fəaliyyətində Azərbaycan bəstəkarlarının fortepiano əsərlərinin öyrənilməsinə dair praktik göstərişlər

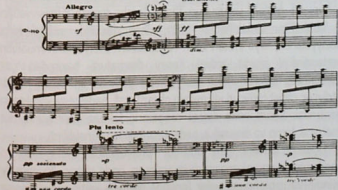
Günel Eyvazzadə

Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyasının dissertantı

Azərbaycanda fortepiano təhsilinin inkişafında xidmətləri olan Əməkdar İncəsənət Xadimi, sənətşünaslıq namizədi, professor, istedadlı pianoçu Nigar xanım Usubova öz pedaqoji fəaliyyətində Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinə çox böyük önəm verirdi. Zamanımızın görkəmli bəstəkarı Q.Qarayev "Sarskoye selo heykəli" adlı orijinal pyesi (1937), eləcə də 1951-1963-cü illərdə yaranıb ərsəyə gələn dörd dəftərdən ibarət "24 prelyüd" silsiləsi Nigar Usubovanın tələbələrindən ifa proqramında mühüm yer tutur.

Q.Qarayev "Sarskoye selo heykəli" pyesi haqqında bəzi Ü.Hacıbəyli adına Bakı Musiqi Akademiyası "İxtisas fortepiano" kafedrasının professoru, pianoçu, N.Usubovanın tələbələrindən biri Yegəna Axundova hərtərəfli bəhs etdi. Bəstəkarın ilk fortepiano əsərlərindən biri olan "Sarskoye selo heykəli" pyesi məlum olduğu kimi böyük rus şairi A.S.Puşkinin eyniadlı şeirinə əsaslanan proqramlı pyesdir. Səhəngi qayalığa çirpib sındıran mayus qızın obrazını və fəvvaranı təsvir edən fortepiano pyesi obraz rəngarəngliyi, maraqlı fakturası, alətin tembr xüsusiyyətləri ilə fərqlənir. Pyes həm də bir növ improvizasiya xüsusiyyətləri daşıyır. Yegəna xanım pyesin ifa xüsusiyyətləri haqqında söhbətə ilk akkorddan başladı. Pyesi açan dissonans akkord səhəngin sınımasını təsvirləyir. Yegəna xanım ilk akkordda Nigar Usubovanın tövsiyəsini xatırladı: "Əli yuxarıdan endirilərək barmaqların ucunu itiləşdirib bu akkordu göstərməliyik".

Nümunə №1

Sonra fortissimoda səhəngdən axan suyun səsi eşidilir (Uberamente). Getdikcə suyun həcmi azalır, bu diminuendo ilə ifadə

olunur. Aşağı enən passaj pianissimoya gətirib çıxarır. Təsviri xarakter daşıyan ilk beş xanəda fortissimo çox qüvvətli səslənməməlidir. Kiçik piu lento bölməsi təzadlı registrlərin qarşılaşması üzərində qurulur. Yegəna xanım bu parçanı girişlə çox obrazlı şəkildə müqayisə edərək, belə bir açıqlama verdi: "Səhəngin sınımasını təsvir edən passaj—real lövhədir, bu parça isə bir qədər mistik, səhrəkə tarzədə ifa edilməlidir.

Nigar xanım bu epizodu səhəngi sındıran qızın keçirdiyi hisslərlə bağlayır və onun daxili sarsıntısının bir qədər tutqun təsvirini məsləhət görürdü. Səslənmə və akkordlar burada yumşaq və çox aydın olmalı, sol və sağ pedala tez-tez bir-birini əvəzləməlidir". Sonra tez bir zamanda ahvali—ruhiyyə dəyişir. Piano ifa edilən Moderato bölməsi sol əldə akkordlarla başlanır. Bu statik fonda üç not üzərində ah-nalə səslənir. Sol əlin akkordları rəvan, təmkinli və yumşaqdır. Üç nota crescendo vermək burada çox çətindir. Səsin inkişaf dərəcəsi aydın olmamalı, pedala əvvəlcə artırılmalı, sonra yığışdırılmalıdır.

Nümunə №2

fortepiano-M.: 1974-стр. 36-60) Bax: Musa Mirzəyev Biblioqrafiya (tərtibçi Ş.Həsənova). Hal-hazırkı tədqiqat isə Zəmfira Şafiyevanın təqdim etdiyi alyazma nüsxəsi əsasında aparılıb. Həmin alyazmada əsər "Kapriçcio" adı altında verilib. Zaqafqaziya müsəbiqəsinin proqramında da "Kapriçcio" kimi təqdim edilmişdir).

Bu alyazmanın nəşriyyat tərəfindən çapdan çıxmış digər variantlarında isə əsərin orta bölməsində təxminən bir sahifə yarım həcmində yeni not materialı mövcuddur. Təbiidir ki, konsert üslublu bu əsərin texniki baxımdan çətinliyi, virtuozluğu, ritmin fəallığı ön planda idi. "Daim ritmik nəbzi saxlamaq" – kapriçcionun ifasında əsas tövsiyə idi. Digər mühüm tövsiyə əsas və köməkçi partiyaların (kapriçcio məlum olduğu kimi güzgüli repriza ilə verilən sonata formasındadır) təzadının göstərilməsi idi. Faal, cəsarətli xarakterli əsas partiya ilə müqayisədə köməkçi partiya bir qədər sərbəst, improvizasiya xarakteri daşmalı, daha yüngül səslənməlidir: "Burada hər bir mövzu tamamlanmış, bitkin obrazdır" – Nigar xanım hər dəfə bu fikri təkrarlayırdı.

Kapriçcionun ifasında isə fakturanın qənaətcilliyi göstərilir, bu fonda səs üzərində diqqətlə işləmək tövsiyə edilir. Xüsusən köməkçi partiyanın ifası zamanı möcüzəli səslənməyə diqqət yetirilməsi əsas tələblərdən biri idi. Onun ifasında əsas mövzunun dinamizmindən əsər-alamət qalmır. Şəffaf yuxarı registr – yeni temp (L'istesso tempo), yeni tonallıq tam başqa bir aləmə aparır.

N.Usubova köməkçi mövzunun yuxarı registrda yüngül, kantilen ifasına çox diqqət yetirərək müəllifin "Molto cantabile e lamento" remarkasını və "rubato" ifasını diqqət mərkəzində saxlamağı tövsiyə edirdi.

Nümunə №9

The image shows a musical score for a piece titled 'Nümunə №9'. It consists of three systems of music, each with a piano (P) and forte (F) dynamic marking. The first system is marked 'Allegretto cantabile e lamento'. The second system is marked 'Allegretto cantabile e lamento'. The third system is marked 'Allegretto cantabile e lamento'. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

Köməkçi partiyanın reprizada ifası zamanı melodiya aşağı registrda, xarakter baxımından əsas partiya ilə yaxınlaşb, tutqun və ciddi səslənməlidir.

Əsərin koda bölməsinin ifası çox çətin dir. Onun birnəfəsə ifası, buradakı dinamik təzadlar, artikulyasiyaya daqiq riyət ifaçıdan böyük diqqət və sərrast düşüncə tələb edir. Təcrübəli pedaqoq əsərin həmin xüsusiyyətlərini əvvəldən görərək ifaçının təfəkkürünü buna doğru istiqamətləndirir və çətin epizodlar üzərində saatlarla işləməyi məsləhət görürdü. Kapriçcionun ifası zamanı əsas praktik tövsiyə dinamikanın sönməməsi idi. Applikaturanın düzgünlüyünə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Çox cəld tempda ifa olunan əsərdə pedal qənaətcil olmalıdır. İfa zamanı ritmik xüsusiyyətlərin artikulyasiya ilə bağlılığı önəmlidir.

Azərbaycan bastakalarının fortepiano musiqisi Nigar Usubovanın pedaqoji fəaliyyətində daim diqqət mərkəzindəydi. O, təhlil edib araşdırdığımız əsərlərlə yanaşı, C.Hacıyev, F.Əmirov, E.Nəzirova və başqa bastakaların yaradıcılığına da müraçət edib. Nigar Usubova daim tələbələrə milli musiqiyə sevgi aşılayaraq, repertuar üzərində işin özünəməxsus ifa xüsusiyyətləri ətrafında dayırli praktik tövsiyələr vermişdir. ♦

Ədəbiyyat:

1. Сейдов Т.М. Азербайджанская советская фортепианная музыка (1930-1970). Баку: Язычы, 1980-149s.
2. Seyidov T.M. XX əsrin Azərbaycan fortepiano mədəniyyəti: pedaqogika, ifaçılıq və bastakarıqlıq yaradıcılığı. Bakı: «Təhsil», 2016 335s.
3. Тагизаде А. Камерная музыка держит экзамен—газ. «Баку»-05.06.1965.
4. Musa Mirzəyev. Biblioqrafiya (tərtibçi Həsənova Ş.H.), Bakı, 2008 – 128s.
5. Həsənova Ş.H. Musa Mirzəyev. Bakı: «Apostrof», 2008-117s.

Резюме

В представленной статье даны практические рекомендации, связанные с преподаванием фортепианных произведений азербайджанских композиторов на протяжении всей педагогической деятельности талантливого пианиста, профессора Нигяр ханум Усубовой.

Ключевые слова: прелюдия, например, фактура, педаль, каденция.

Summary

The article presented by Gunel Eyvazade provides interesting practical recommendations for teaching piano pieces by Azerbaijani composers throughout all pedagogical activity of the talented pianist, professor Nigar Usubova.

Key words: prelude, capriccio, texture, pedal, cadence.